

Fullödig analys av Frödings psykiska ohälsa

Johan Cullberg. **Gustaf Fröding och kärleken. En psykologisk och psykiatrisk studie.** 258 sidor. Stockholm: Natur och Kultur; 2004. ISBN 91-27-09797-8.

Recensent: Jan Halldin, med dr (pensionerad överläkare, socialmedicin), Stockholm.

■ När Johan Cullberg 1999 hade studerat Gustaf Fröding en tid, kom en ny biografi om skalden ut, författad av litteraturhistorikern Staffan Bergsten. Cullberg fann att Bergstens funderingar om Frödings psykologiska problematik i mycket liknade hans egna, varför han först tänkte lägga ned sitt projekt. Som tur var blev det inte så. Cullberg har nu efter fem års arbete kommit ut med boken »Gustaf Fröding och kärleken. En psykologisk och psykiatrisk studie«. I jämförelse med Bergsten fördjupar och vidgar Cullberg perspektiven rörande skaldens sammansatta psykiska ohälsa.

Illustrerar en kliven personlighet

Bokens 19 kapitel omges av en prolog och en epilog, vilka illustrerar kampen i Frödings klivna personlighet.

I slutet av juli 1890 under en permission från kuranstalten för nervsjuka i Görnitz, där Fröding vårdats under nästan ett år för melankoli och kronisk alkoholism, besöker skalden Dresdens konstmuseum Zwinger. Där blir han länge stående framför Rafaels innerliga Madonnamålning. Han utblir därefter från en inbokad middag med några släktingar och hittas efter en vecka nersupen, utan pengar, efter att ha bott hos tre olika prostituerade. Han får hjälp tillbaka till sjukhuset. Vad som hände i Frödings innersta inför betraktandet av konstverket vet vi inte, men kanske den upplevelse av renhet och älsklighet som skalden fann hos Madonnan påminde honom om hans stora förälskelse Hildegard – en kvinna som han på grund av

sina destruktiva krafter inte trodde sig vara värdig. Kanske Fröding, som Cullberg antyder, inför Madonnan med Jesusbarnet greps av en oemotståndlig drift att döva sin vanmakt över något han inte fått.

Olycklig start i livet

Gustaf Fröding föddes 1860. Han hade tre äldre och en yngre syster. När hans mamma väntade honom försvann Gustafs far söderut i Europa, då han hamnat i en svår kris efter att ha blivit avsatt som disponert för Alsters bruk. Modern blev deprimerad och fördes tre månader efter Gustafs födelse med tvång till ett sjukhus i Roskilde. Hon vårdades där i ungefär ett halvår med diagnosen melankolia. Gustaf lämnades till en amma under moderns bortovaro. Då modern återkom var sonen nio månader gammal. I början kunde hon inte knyta an till honom, men så småningom återfick hon sitt självförtroende. Fadern återvände också hem.

Började tidigt dricka alkohol

Gustaf började läroverket vid 10 års ålder, från 1875 gick han i gymnasiet i Karlstad. Han började tidigt dricka alkohol i övermått. Efter studentexamen kom Fröding till Uppsala, där hans alkoholkonsumtion blev allt större, och han började gå till prostituerade. Han misslyckades med sina studier och återvände 1883 till Värmland. 1885 gjorde han ett försök att återuppta studierna i Uppsala, men avlade inte någon examen.

Sjukhusvård för psykisk ohälsa

Fröding vårdades 15–20 gånger (bl a drygt sex år på Upsala Hospital) på olika sjukhus och sjukhem i Sverige, Norge och Tyskland för sin mångbottnade psykiska ohälsa. Från 1907 fram till sin död i diabeteskoma 1911 sköttes han i sitt hem Villa Gröndal på Djurgården av en privatanställd sjuksköterska, Signe Trotzig.

Många olika tolkningar har gjorts

Frödings psykiska sjukdomstillstånd har under 1900-talet analyserats av både psykiatrer och litteraturvetare. Den på sin tid välkände professorn i psykiatri Bror Gadelius angav 1927 att Fröding led av schizofreni, medan en annan psykiatriprofessor, Torsten Frey, 1960 skrev att det var alkoholismen som skadat hjärnan hos skalden och att det var utslutet att det rörde sig om schizofreni.

Bred och ingående analys i boken

Cullbergs analys är ingående och bred, den tar fram och bedömer olika tänkbara genetiska, personlighetsmässiga, psykiatriska, drogrelaterade och psykodynamiska orsaker till Frödings komplexa

psykiska ohälsa. Huvudvikten lägger Cullberg på de psykodynamiska förklaringsmodellerna.

En bidragande orsak till Frödings psykiska sårbarhet och depressiva personlighetsstörning var sannolikt de dubbla separationerna, först från modern och sedan också från amman när modern kom hem efter sjukhusvistelsen. Personlighetsstörningen bidrog till skaldens alkoholmissbruk och tidigt utvecklade kroniska alkoholism med minst fyra deliriumperioder. Enligt Cullberg över-skred Fröding gränsen till psykotisk depression i slutet av 1898. Det förekom också depressivt färgade tvångssymtom med rädsla att smitta ned andra människor. Under de första sjukhusåren fick skaldens depressiva psykos inslag av bisarra icke-depressiva vanföreställningar med påverkningsupplevelser som pågick under lång tid, vilket idag möjligen skulle motivera tanken på schizoaffectiv psykos, enligt Cullberg.

Bisarra vanföreställningar är i och för sig typiska för schizofreni men det som gör att Frödings vanföreställningar inte bör ses som tecken på kronisk schizofreni är, som Cullberg påpekar, »att Fröding mellan sina 'anfall' var fullt klar och medveten och saknade kvarliggande tankestörningar, paranoidea eller andra psykotiska idéer«.

Dikterna alltmer präglade av sjukdomen

Frödings poesi omfattar 395 dikter. De mer lättsamma och ofta citerade dikterna i början av hans diktarkarriär kom omsider att ersättas av dikter präglade av grubblerier och skuld känslor.

Cullberg anknyter till barnpsykiatern och psykoanalytikern Donald Winnicotts teorier om ett fantiserat »övergångsområde« mellan det lilla barnets direkta beroende av modern eller moderssubstituterad och den konkreta omvärlden. Denna fantasi blir enligt Winnicott en förebild för all senare kreativitet. Diktandet blev Frödings lekplats enligt Cullberg, som skriver: »I dikten förenade han de världar som annars var oförenliga inom honom: den empatiska förståelsen och medlidandet med den otyglade driften, det förbrännande hatet och självföraktet.«

Bok för psykiatriutbildningen!

Jag vill gratulera Johan Cullberg till hans bok med dess fullödig analys av Frödings psykiska ohälsa. Boken är väl-skriven med ett lågmält och nyanserat språk och med stor medkänsla för skalden. Boken (tillsammans med Frödings dikter) rekommenderas som kurslitteratur i psykiatrikursen för läkarstudenter och kan också användas i vidareutbildningskurser för blivande psykiatrer. •